

LÄNSSTYRELSEN

Södermanlands län

Ebba Gillbrand
0155-26 40 60

BESLUT

Datum

2012-05-31

1(7)

Dnr

432-4459-2011

(Jf 432-12093-1995)

Ink 2012-12-12

Dnr:.....

Nyköpings kommun
611 83 Nyköping

Byggnadsminnesförklaring av Nyköpings stadshus och rådhus, Rådhuset 6, Nyköpings stad och kommun, Södermanlands län

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar Nyköpings stadshus och Nyköpings rådhus, Rådhuset 6, Nyköpings stad och kommun, Södermanlands län, som byggnadsminne med stöd av 3 kap. 1 § lagen om kulturminnen m.m. (1988:950, KML). Enligt 3 kap. 2 § samma lag meddelas skyddsbestämmelser för byggnadsminnet. Detta beslut upphäver samtidigt beslut om anmälningsplikt, 2008-10-09 (Lst dnr 432-13401-2008).

Till byggnadsminnet hör ett skyddsområde vilket har markerats på karta (bilaga 1). Skyddsområdet följer fastighetsgränsen för Rådhuset 6.

Detta beslut kan överklagas till förvaltningsrätten i Linköping, se nedan. Enligt 3 kap. 21 § KML gäller beslutet även om det överklagas.

SKYDDSBESTÄMMELSER

I byggnadsminnet ingår Nyköpings stadshus (byggnad 1) och Nyköpings rådhus (byggnad 2). Följande skyddsbestämmelser gäller för respektive byggnad.

Byggnad 1: Nyköpings stadshus

- 1) Nyköpings stadshus får inte rivras eller flyttas.
- 2) Nyköpings stadshus får inte byggas om, till eller på eller på annat sätt förändras utvändigt.
- 3) Ingrepp får inte göras i synliga delar av byggnadens stomme, t ex skulpturala betongkonstruktioner och tak samt ljusbrunnar.
- 4) I sammanträdesrum och fullmäktigesal med gemensam foajé samt i huvud- och sekundärtrapphus (kryssmarkerade enligt bilaga 2, 3 och 4) får inte göras ingrepp i eller ändring av fast inredning. Till fast inredning hör bland annat tak-, vägg- och golvytor, paneler, dörrar och fönster samt i fullmäktigesalen även gradänger, podium, talarstol och åhörarläktare.
- 5) I entréhallen (kryssmarkerad enligt bilaga 3) ska huvuddragen i den arkitektoniska gestaltningen beaktas vid eventuella förändringar. Dit hör det vita marmorgolvet, de skulpturala betongstöden, fönsterbandet mot piazzettan och undertaket öppna aluminiumpanel. Eventuella tillskott eller förändringar ska underordna sig de övergripande arkitektoniska värdena.

Postadress
611 86 NYKÖPING

Besöksadress
Stora torget 13

Telefon
0155-26 40 00 växel

Telefax
0155-21 19 10

E-post
sodermanland@lansstyrelsen.se

Organisationsnr
202100-2262

PlusGiro
35174-2

Bankgiro
5051-8653

Faktureringsadress
FE 98
833 83 STRÖMSUND

Internet
www.lansstyrelsen.se/sodermanland

BESLUT

2(7)

Datum

Dnr

2012-05-31

432-4459-2011

- 6) I det fastställda skyddsområdet kring byggnaderna ska huvuddragen i den arkitektoniska gestaltningen beaktas vid eventuella förändringar. Dit hör gradängar, indragna entréer, markbeläggning samt hissuppbyggnaden vid Västra Kvarngatan. Eventuella tillskott eller förändringar ska underordna sig de övergripande arkitektoniska värdena.
- 7) Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.

Byggnad 2: Nyköpings rådhus

- 1) Nyköpings rådhus får inte rivas eller flyttas.
- 2) Nyköpings rådhus får inte byggas om, till eller på eller på annat sätt förändras utvändigt.
- 3) Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
- 4) I rådhusalen, vinden och trapphuset (kryssmarkerade enligt bilaga 5, 6 och 7) får inte göras ingrepp i eller ändring av fast inredning. Till fast inredning hör bland annat tak-, vägg- och golvytor, paneler, dörrar och fönster. I rådhusalen får ytskikten (tak-, vägg- och golvytor) inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras. För åtgärder krävs insats av konservator.
- 5) I det fastställda skyddsområdet kring byggnaderna ska huvuddragen i den arkitektoniska gestaltningen beaktas vid eventuella förändringar. Eventuella tillskott eller förändringar ska underordna sig de övergripande arkitektoniska värdena.
- 6) Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.

MOTIVERING

Nuvarande lagskydd

Nyköpings stadshus och rådhus ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, Nyköping (D 57). I uttrycket för riksintresset anges bland annat "torgmiljön med residenset och det före detta rådhuset samt annan bebyggelse som kännetecknar residensstaden".

I Nyköpings kommuns och Länsstyrelsens gemensamma rapport *Nyköpingsbygdens och Nyköpings stads utveckling och framväxt – en beskrivning av kulturhistoriska riksintressen* (1990), som bland annat utgör ett underlag för fördjupad översiktsplan för Nyköpings tätort (2006), framhålls att "Nyköping på ett tydligt sätt vittnar om framväxten av det svenska stadsväsendet, såväl i fråga om de topografiska som de administrativa och ekonomiska förutsättningarna och förändringarna. I Nyköping är dessutom strukturen från olika historiska skeden och utvecklingsfaser ovanligt väl bevarade. Tätorten utgör ett bebyggelsehistoriskt lexikon."

Fastigheterna har inget skydd via gällande detaljplan (stadsplan 1923, plannr 23-1, tomtindelning 1965-01-19).

Nyköpings stadshus och rådhus – en kulturhistorisk enhet

Nyköpings stadshus och rådhus hänger intimt ihop både ur ett historiskt och arkitekturhistoriskt perspektiv och utgör en kulturhistorisk enhet.

Nyköpings rådhus uppfördes 1723 på grunden av ett borgarehus, som fungerade som provisorisk rådstuga efter stadsbranden 1719. Rådhuset förlades till Stora torgets södra ände. Nyköping har haft rådhusfunktion åtminstone sedan sen medeltid. Det äldsta kända rådhuset fanns i kvarteret Åkroken (Gamla rådhusorget).

Nyköpings stadshus utformades av de danska arkitekterna Jean-Jacques Baruéel och Paul Niepoort och uppfördes 1962-69. Det är ett av Sveriges mest intressanta modernistiska byggnadsverk som saknar direkta motsvarigheter inom landets gränser. Starka kopplingar finns till den finländske världsarkitekten Alvar Aaltos arkitektur. Byggnaden är ett exempel på den stora påverkan som Alvar Aalto hade på den samtida arkitekturen. Stadshusets internationella karaktär återspeglas bland annat i högkvalitativa material som carraramarmor, koppar och teak. Samtidigt finns här uttryck för dansk hantverkskvalitet och formkänsla. Stadshuset är ett allkonstverk där inredning, möbler och armatur har formgivits av arkitekterna.

Även under 1950- och 60-talen när historisk bebyggelse i svenska städer hade låg status var man högst medveten om Stora torgets och den omgivande bebyggelsens osedvanliga kvaliteter. Hanteringen av samspelet mellan torget och det kraftfulla rådhuset från 1700-talet blev avgörande för utgången av tävlingen kring ett nytt stadshus. Precis som arkitekterna avsåg har de två husens helt olika volymer och uttryck borgat för en lyckad lösning. Fullmäktigesalen har en större höjd gentemot rådhuset. Den högre höjden kompenseras av rådhusets större bredd, medan rådhusets tunga förankring i marken framhävs av stadshusets pelarsystem. Placeringen av det nya stadshuset var även betydligt mer hänsynsfull mot den befintliga strukturen än många av de övriga tävlingsförslagen. Piazzettans kvaliteter som modernistisk platsbildning förtjänar också att framhållas. Grönstrukturens gestaltning och karaktär är viktig för helhetsupplevelsen.

Sammanfattningsvis är 1720-talets rådhus och 1960-talets stadshus fullvärdiga delar av det ”bebyggelsehistoriska lexikon” som Stora torget utgör och det därför viktigt att de bevaras för framtiden. Tillsammans och var för sig tydliggör byggnaderna centrala historiska och sociala sammanhang. Få enskilda årtionden har haft lika stor betydelse för de svenska städernas form och struktur som 1960-talet. Nyköping har ett av periodens främsta arkitektoniska verk i stadens finrum. Stadshuset är dessutom en unik representant för 1900-talets offentliga byggande och modernismens miljöer, kategorier som med några få undantag saknas i länets historiebild så som den idag skildras genom byggnadsminnena.

Nyköpings stadshus - kulturhistoriska värden och karaktärsdrag

En byggnads kulturhistoriska värde utgörs av en sammanvägd bedömning av grundmotiv och förstärkande motiv. Grundmotiven kan vara dels dokumentvärden, t ex historiska eller ”objektiva” egenskaper, dels upplevelsevärden, t ex estetiska egenskaper. Förstärkande

BESLUT

4(7)

Datum

Dnr

2012-05-31

432-4459-2011

motiv kan vara t ex kvalitet, autenticitet, pedagogiskt värde eller tydlighet, sällsynthet och representativitet.

Nyköpings stadshus har liksom andra stadshus ett stort *samhällshistoriskt* värde. Stadshuset är representanter för en lång offentlig tradition. De tillhör en kategori byggnader som från början har haft ett uttalat *symbolvärde*. Stadshuset har varit stadens främsta symbol för makt och myndighet, demokrati, öppenhet, effektivitet och sparsamhet. Nyköpings spektakulära stadshus torde vara en av stadens mest omtalade byggnader och är känt inte bara av nyköpingsborna själva. Av den anledningen har byggnaden även ett *identitetsvärde*. Stadshuset har också ett *byggnadshistoriskt* värde. Det hör till de sista av de mer monumentala och uttrycksfulla stadshus i en tradition som funnits i århundraden och som föregick 1970-talets mer neutrala kommunhusarkitektur. Det stora *arkitekturhistoriska* värdet ur svenskt och internationellt perspektiv är i hög grad kopplat till byggnadens *unicitet* eller *sällsynthet*.

Det *arkitektoniska* värdet kan också knytas till hur skickligt arkitekterna löste tävlingsprogrammets funktionskrav. Planlösningen är sinnrik och effektiv och har stora upplevelsemässiga kvaliteter. Entréhallens koppling till piazzettan, de rumsliga kvaliteterna i sammanträdesrum och fullmäktigesal, det säregna trapphuset och dess samband med kontorsvåningarna samt de raffinerade ljusinsläppen är exempel på den goda arkitektoniska utformningen. I begreppet *kvalitet* inryms även materialval, bearbetande och utförande. Samspelet mellan de modernistiska idealmaterialen marmor, koppar och teak är effektivt, liksom samverkan mellan arkitekturen och den skraddarsydd inredningen och möblemanget. Stadshuset är ett allkonstverk med högt *konstnärligt* värde, som bl a synliggörs i betongkonstruktionernas skulpturala former och i de svängda takens kurvatur. Slutligen finns ett *byggnadsteknikhistoriskt* värde som bland annat uttrycks i bevarade tekniska system för värme, ventilation och sanitet, t ex ursprungliga pentryn, hissar och toaletter.

Förmågan att representera dessa värden är avhängigt hur välbevarad byggnaden är. Nyköpings stadshus är till det yttre mycket väl bibehållet, undantaget bl a problemen med marmorfasaderna. En renovering av fasaderna har nyligen påbörjats. I det inre har ändringar gjorts i utrymmen som entréhallen och foajén utanför sammanträdesrummen. Stora delar av interiören är dock relativt opåverkad. Hit hör huvuddelen av planlösningen, golv- och väggmaterial samt fast inredning. Inredning som paneler, dörrar och tak har i stor utsträckning ritats av husets arkitekter. Stadshusets vita huvudkaraktär ackompanjeras av släta snickerier i ek, teak och björk. Av betydande värde för helhetsupplevelsen är även det stora antalet bevarade, av arkitekterna formgivna, möbler och armaturer.

Kontorsvåningarna var redan i tävlingsprogrammet tänkt att vara flexibla. Mellanväggar har också flyttats på flera håll. Kontorsväggarna mot korridorerna har glasats upp i ganska stor omfattning, men dessa insatser har gjorts med gott utförande och med material och dimensioner som harmonierar med den befintliga inredningen och respekterar ursprungsarkitekturen. I fullmäktigesalen och sammanträdesrummen har i huvudsak reversibla ändringar gjorts. Av till synes mindre betydelse, men av betydande värde för

BESLUT

5(7)

Datum

Dnr

2012-05-31

432-4459-2011

tidskänslan och delar av det kulturhistoriska värdet, hör bevarade funktionsutrymmen som toaletter, kapprum och pentryn, särskilt pentryt vid B-salen.

Nyköpings rådhus - kulturhistoriska värden och karaktärsdrag

Liksom stadshuset har Nyköpings rådhus ett stort *samhällshistoriskt* värde. Nyköping har haft rådhusfunktion åtminstone sedan sen medeltid och det nuvarande rådhuset utgör en bevarad länk mellan de äldsta rådhusen och det moderna stadshuset. Rådhuset har även ett *symbol-* och *identitetsvärde* som en av stadens karaktärsbyggnader.

Rådhuset har ett *representativt* värde som en god representant för rådhus av liknande typ i landet. Det har också ett *byggnadshistoriskt* värde som välbevarad rådhusbyggnad från 1720-talet. Byggnaden har ett högt *arkitektoniskt* värde både som självständig byggnad och som *miljöskapande* del av det byggnadshistoriska rummet runt Stora torget. Ett *autentiskt* värde finns framför allt i den välbevarade exteriören (fasader, tak och fönstersättning med vissa utbytta snickerier) samt i interiöra detaljer som vindskonstruktionen. Rådhuset har byggts om vid flera tillfällen. Särskilt ombyggnationen från 1914-15 präglar den nuvarande upplevelsen av byggnaden interiört sett. I synnerhet trapphuset och rådhusalen speglar den rättsliga funktion som rådhuset hade fram till och med 1960-talet, då rådhusrätterna lades under landsrätt. Värdefulla detaljer i rådhusalen är ytskikt i form av bland annat väggmålningar och stucktak.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Nyköpings stadshus väcktes av arkitekt Jean-Jacques Baruël den 20 februari 1996. Länsstyrelsen meddelade inskrivningsmyndigheten den 20 februari 1996 att fråga om byggnadsminnesförklaring väckts.

Byggnadsminnesärendet har under en längre tid vilat under bevakning. Länsstyrelsen har inte haft möjlighet att finansiera en utredning förrän 2009. Med anledning av att förslag till planerad fasadförändring (inglasning) avseende stadshuset inkom till Länsstyrelsen på remiss från Nyköpings kommun, beslutade Länsstyrelsen den 9 oktober 2008 med stöd av 3 kap 5 och 6 §§ KML om förbud mot åtgärder som på ett väsentligt sätt förminskar byggnadens kulturhistoriska värde samt om s k anmälningsskydd för samma typ av åtgärder. För att klargöra de kulturhistoriska värdena utförde TP Group Sweden AB/Restaurator på uppdrag av Länsstyrelsen 2009 en kulturhistorisk utredning och antikvarisk konsekvensbeskrivning av stadshuset. Rådhuset har besiktigats av Länsstyrelsen och Sörmlands museum den 2 mars 2010. Stadshuset har besiktigats av Länsstyrelsen och Nyköpings kommun den 25 maj 2011.

Länsstyrelsen skickade den 14 oktober 2010 en remiss med förslag till beslut om byggnadsminnesförklaring av Nyköpings stadshus och rådhus inklusive förslag till skyddsbestämmelser till Nyköpings kommun, Sörmlands museum och Riksantikvarieämbetet. Kopia på förslaget skickades till arkitekt Birgitta Niepoort för kännedom den 26 oktober 2010. Riksantikvarieämbetet meddelade den 26 oktober 2010 att man inte kommer

BESLUT

6(7)

Datum

Dnr

2012-05-31

432-4459-2011

att lämna några synpunkter på förslaget. Sörmlands museum inkom med yttrande den 17 januari 2011. Museet ställde sig positivt till en byggnadsminnesförklaring.

Nyköpings kommun inkom med yttrande den 31 januari 2011. Kommunen motsatte sig byggnadsminnesförklaring av byggnaderna och därtill hörande skyddsbestämmelser. Länsstyrelsen bjöd in kommunen till ett möte den 6 april 2011 för att diskutera frågan vidare. Länsstyrelsen skickade ett reviderat förslag till beslut den 3 oktober 2011. Vid ett möte den 13 december 2011 diskuterades detta förslag.

Länsstyrelsen skickade ett nytt reviderat förslag till beslut inklusive bilagor den 19 januari 2012 samt den 16 april 2012. Kommunstyrelsen behandlade detta förslag vid sammanträde den 21 maj 2012. Kommunstyrelsen hade inget att erinra mot förslaget.

ÖVRIGT

Stadshusets fasad har genomgått en renovering under mars-maj 2011. I en första etapp om ca 315 kvm har marmorplattorna mot Stora torget bytts ut. Inom ett antal år ska hela fasaden om ca 2000 kvm bytas ut.

ÄNDRING AV BYGGNADSMINNE

Om det finns särskilda skäl, kan länsstyrelsen enligt 3 kap. 14 § KML lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen ska utföras samt den dokumentation som behövs.

VÅRD OCH UNDERHÅLL

Med underhåll avses åtgärder som behövs för att bibehålla en byggnad eller anläggnings utseende och tekniska egenskaper. Till underhåll räknas normalt ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar, under förutsättning att samma material, utförande och metoder som de befintliga används. Länsstyrelsen lämnar utan kostnad för ägaren råd och anvisningar i fråga om underhåll. Ägaren bör i samråd med Länsstyrelsen upprätta en vård- och underhållsplan för byggnaden.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni vill överklaga detta beslut ska Ni skicka ett överklagande **till Länsstyrelsen**. Överklagandet ska vara skriftligt och undertecknat av Er. Det ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag som Ni tagit del av beslutet. För det allmänna (t.ex. kommunen) räknas dock tiden från beslutsdagen. I överklagandet ska Ni ange vilket beslut som Ni överklagar (t.ex. genom att ange beslutets diarienummer), hur Ni vill att beslutet ska ändras och varför Ni anser att det ska ändras. Länsstyrelsen kommer att sända överklagandet samt Länsstyrelsens akt vidare till **förvaltningsrätten i Linköping**.

BESLUT

7(7)

Datum

Dnr

2012-05-31

432-4459-2011

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Kurt Ekelund. I den slutliga handläggningen har deltagit länsantikvarie Åke Johansson samt antikvarie Ebba Gillbrand, föredragande.

Kurt Ekelund

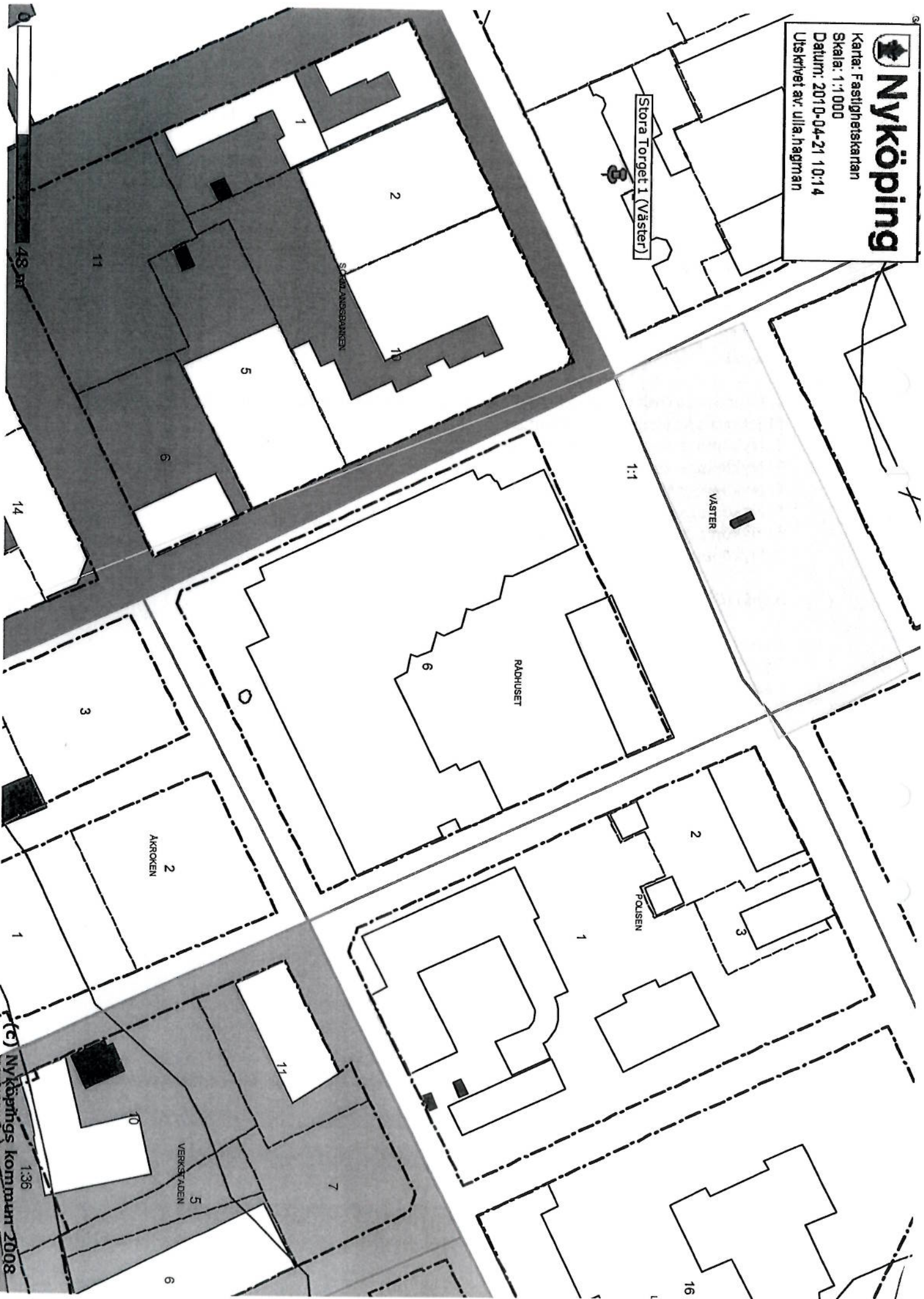

Åke Johansson

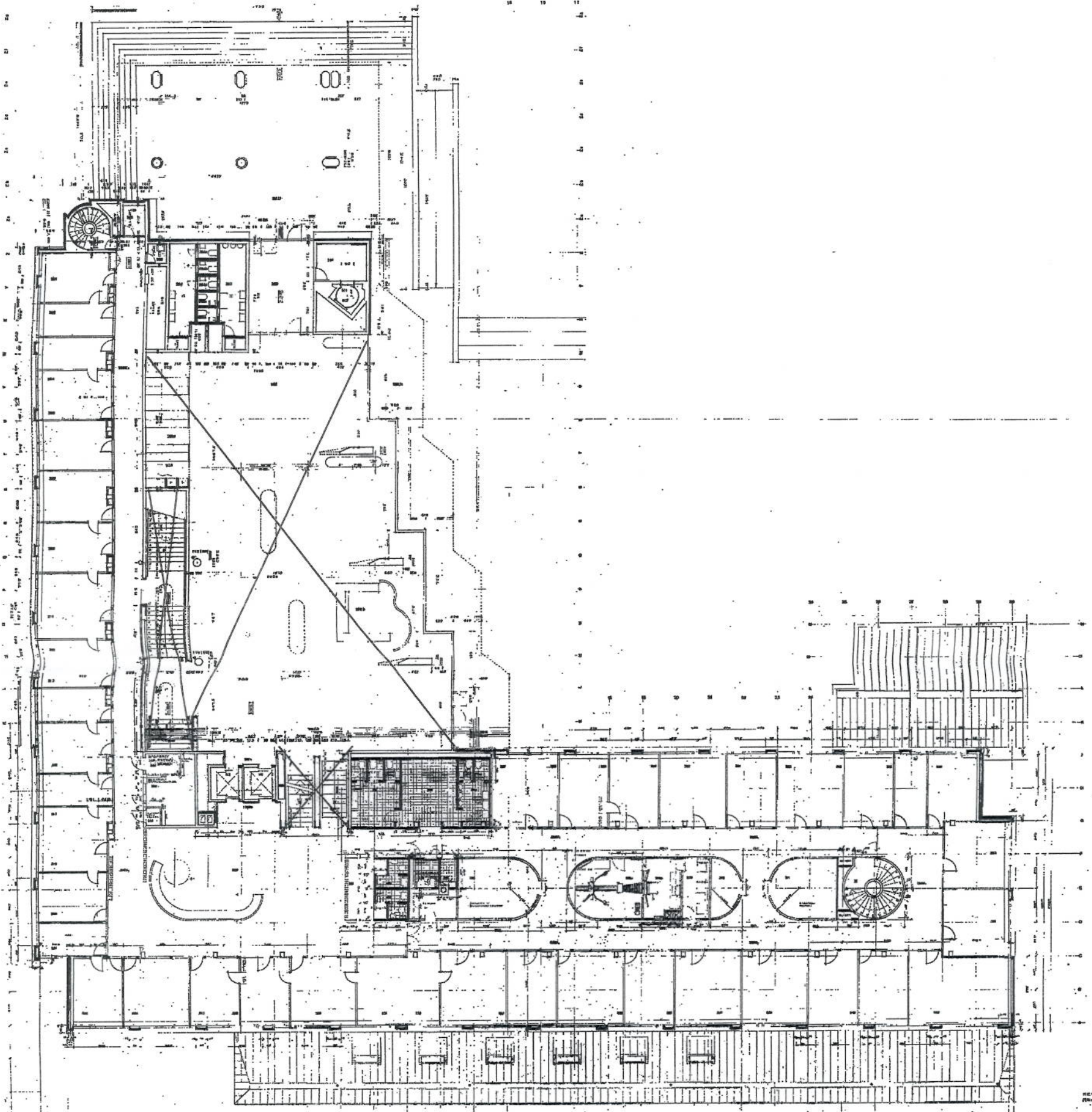
Bilagor

1. Grundkarta över skyddsområdet med avgränsning av byggnadsminnet. Skyddsområdet följer fastighetsgränsen för Rådhuset 6.
2. Nyköpings stadshus, bottenvåning
3. Nyköpings stadshus, plan 1
4. Nyköpings stadshus, plan 2
5. Nyköpings rådhus, bottenplan
6. Nyköpings rådhus, andra våningen
7. Nyköpings rådhus, vindsplan

Kopia till

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Sörmlands museum, Box 314, 611 26 Nyköping
Lantmäteriet, Box 516, 611 10 Nyköping (efter att beslutet vunnit laga kraft)

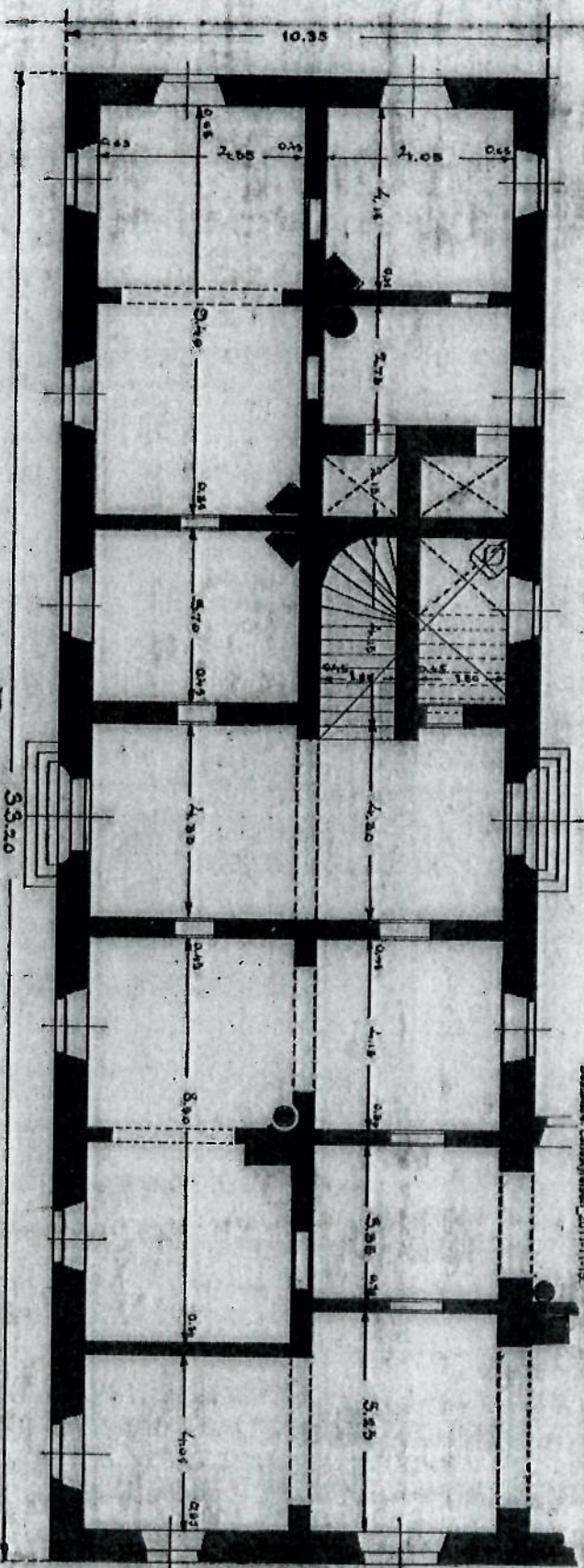
REV. 3 DEN 20.03.99
REV. 2 DEN 24.03.97

NYKÖPINGS STADSHUS

PLAN VÅN 1, TR/VÄNNEBOD- OCH VÄNNEBODSÅR
SKALA 1:100 / 1:100 (KÄLLAN: 1981 NR 6)
MÅTT: 1:100
RITT: J. 181
JEAN-JACQUES HADJIL / DEN NORDISKA
ARKITEKTEN H.A.K.

Bilaga 3
Plan, vän 1

LÄNSSTYRELSEN I SÖDERMANLANDS LÄN
4459-201
Dnr 432-12093-1995
Dossnr

Nyckelpolis Ritning, Kv. Rindöskull, Tomten nr 2 i 2. Uppställning av Nyckelpolis Ritnings.
 Beskrivning: Länsvyrtalen, 2011-11-15.

Bottenplan.

53.20

Skalan 1:100.

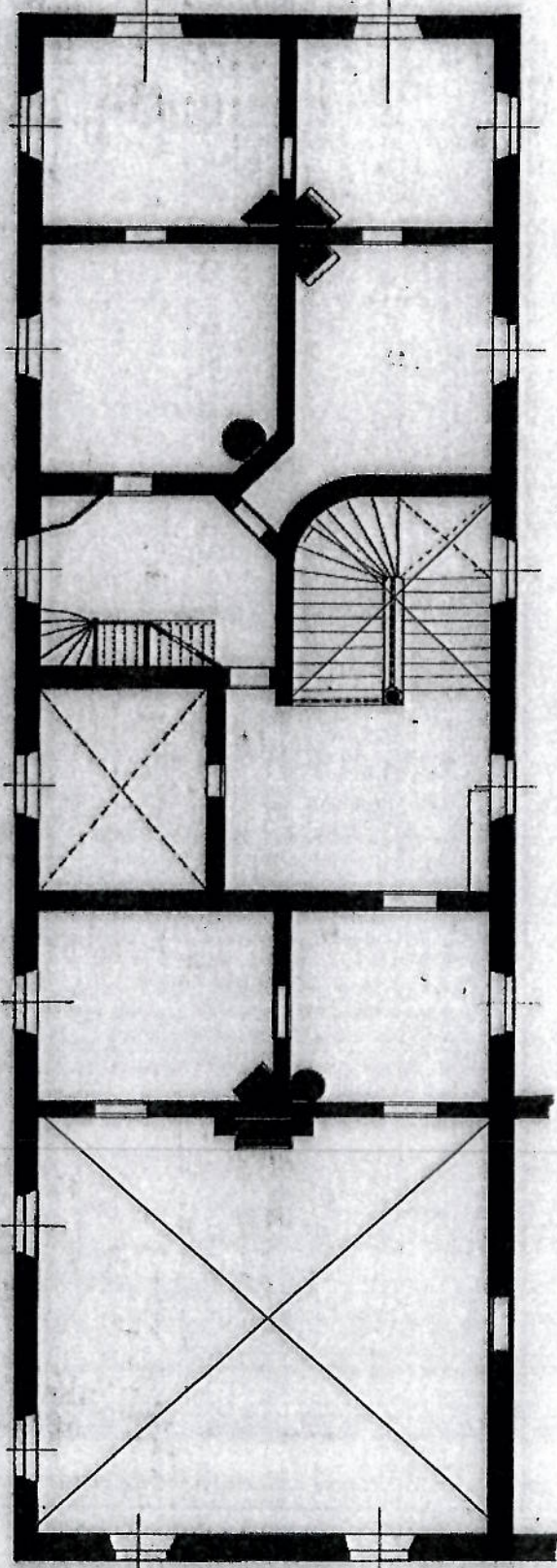

EARTH'S OFFICE

1875
Rådhuset

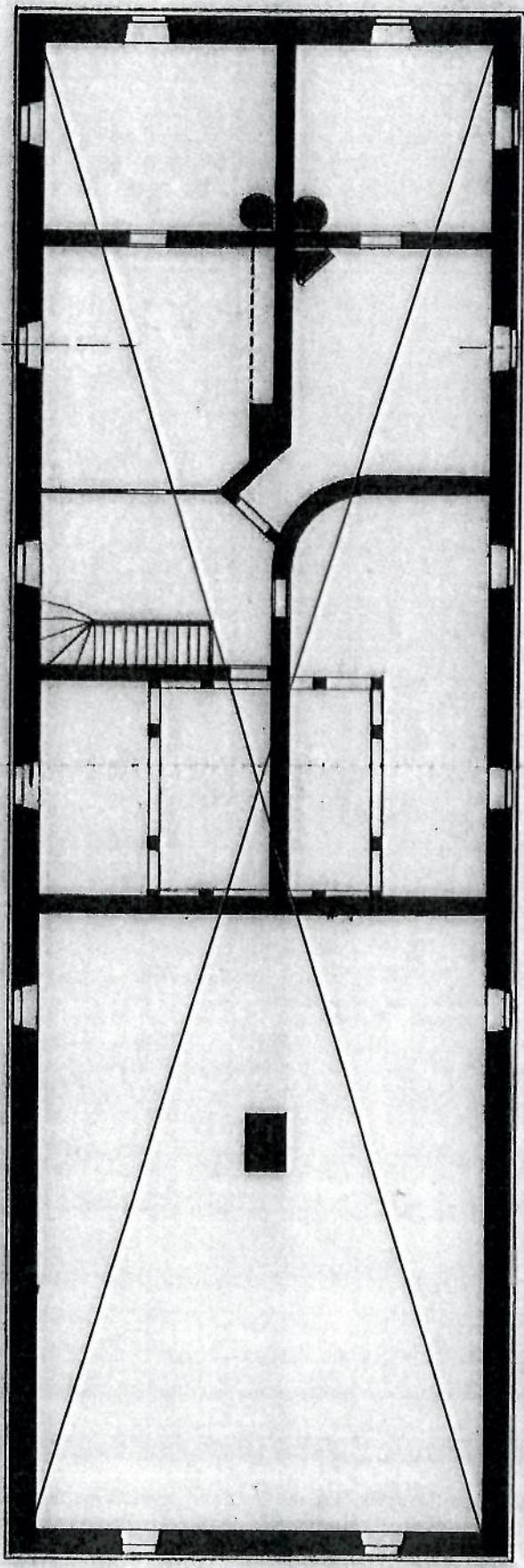
Uppmätning af Nyköpings Rådhus.

Nyköpings Rådhus, för Rådhuset, Tomten nr 612, Uppmätning af Nyköpings Rådhus.
Besökare: Lennartson, 2011-11-16.

Andra våningen.

Nybyggings Redning, Juv-Rådhuset, Tomten nr. 6 i 6, Upprensning af Nybyggings Redhus.
Beskrivelse, Landsplanen, 2011, 1-16

Vindsplan.
Skalan 1:100.